ISSN 1991-0177

УДК 796.011.3-057.87”313”

СУТУЛА В.О.[1], ШУТЄЄВ В.В.[1], БУЛГАКОВ О.І.[1], ЛУЦЕНКО Л.С.[2]
[1]Харківська державна академія фізичної культури
[2]Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

Перспективи спортизації системи фізичного виховання студентської молоді

Анотація. ***Мета:*** *оцінити стан та перспективи розвитку спортивно орієнтованого напряму у системі фізичного виховання студентської молоді.* ***Матеріал і методи:*** *аналіз спеціальної літератури, в якій розробляються теоретичні та практичні аспекти розбудови системи фізичного виховання студентів.* ***Результати:*** *констатовано, що в системі фізичного виховання студентської молоді в групах фізичного та спортивного виховання найбільш поширеною є спортивно орієнтована форма організації занять. Відмічено, що традиційна система фізичного виховання є недостатньо ефективною щодо підвищення рівня фізичного здоров’я студентів.* ***Виводи:*** *вирішення проблеми забезпечення необхідного рівня фізичного здоров’я студентської молоді лежить у площині формування у них певного рівня особистісної фізичної культури.*
Ключові слова: *фізичне виховання, спортизація, система, фізичне здоров’я, студент, навчальні групи.*

Вступ. Останніми роками в Україні значна увага приділяється розвитку національної системи фізичного виховання студентів, що відображено у Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт» та в Концепції національного виховання студентської молоді. Означені документи визначають стратегію розвитку системи фізичного виховання студентської молоді, реалізація якої повинна забезпечити формування у молоді світоглядних позицій та ціннісних орієнтацій, виховати у них відповідальне ставлення до власного здоров’я, до здорового способу життя, створити умови для їх повноцінного фізичного та духовного розвитку [3]. Незважаючи на значну увагу з боку держави до системи фізичного виховання студентської молоді, остання залишається усе ще малоефективною [1; 4; 9]. До цього часу все ще залишається невирішеною існуюча суперечність між суспільною потребою в здоровій фізично підготовленій студентській молоді й неможливістю задовольнити цю потребу традиційними засобами фізичного виховання які використовуються у вищій школі [7].

Проблема збереження та зміцнення здоров’я студентської молоді у наш час набула особливої актуальності. Це пов’язано з тим, що на даний час близько 90% студентів мають серйозні відхилення в стані здоров’я, 50% із них знаходяться на диспансерному обліку, а кожного п’ятого студента віднесено до підготовчої чи спеціальної медичної групи або звільнено за станом здоров’я від фізичних навантажень [2]. За даними Т. Ю. Круцевич [5], більше 70% студентів мають низький і нижче середнього рівні соматичного здоров’я. Наведена статистика свідчить про необхідність неупередженого аналізу найбільш поширеної форми організації занять з фізичного виховання студентської молоді.

Мета дослідження: на основі аналізу спеціальної літератури оцінити стан та перспективи розвитку спортивно орієнтованого напряму у системі фізичного виховання студентської молоді.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проводиться в рамках реалізації комплексного наукового проекту на 2013–2014 р. «Теоретико-методологічні засади формування особистісної фізичної культури у дітей і молоді як основи їх здоров’я» (номер Державної реєстрації 0113U001205).

Матеріал і методи дослідження: аналіз спеціальної літератури, в якій розробляються теоретичні та практичні аспекти розбудови системи фізичного виховання студентів.

Результати дослідження та їх обговорення. Практична організація фізичного виховання студентської молоді регламентується Положенням про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах [8]. У відповідності до цього положення навчально-виховний процес з фізичного виховання та масового спорту у сфері вищої освіти ґрунтуються на таких основних принципах:

– пріоритетності освітньої спрямованості процесу фізичного виховання та функціонального фактора в оцінюванні фізичного розвитку студентів;

– багатоукладності, що передбачає створення у вищих навчальних закладах умов для широкого вибору студентами засобів фізичного виховання для навчання та участі в спортивних заходах, які відповідали б їх запитам, інтересам, стану здоров’я, фізичній і технічній підготовленості, спортивній кваліфікації;

– індивідуалізації та диференціації навчального процесу з фізичного виховання;

– поєднанні державного управління і студентського самоврядування.

Дане положення надає вищим навчальним закладам широкі можливості щодо форм організації фізичного виховання студентської молоді. Відповідно до нього студентів, для організації практичних занять, розподіляють у навчальні групи – фізичного виховання, спортивного виховання та фізичної реабілітації. Однак практика показує, що для студентів навчальних груп фізичного та спортивного виховання найбільш поширеною є спортивно орієнтована форма організації занять з фізичного виховання. Про це свідчать результати цілого ряду наукових досліджень. Так, у дисертаційному дослідженні Л. М. Барибіної (2013) робиться висновок про те, що організація занять з фізичного виховання студентської молоді на основі самостійного вибору студентами спортивної спеціалізації є найбільш прогресивною формою. На думку науковця, саме такий підхід стимулює інтерес студентів до конкретного виду спорту та інтерес до розвитку

dx.doi.org/10.15391/snsv.2014-4.012
© СУТУЛА В.О., ШУТЄЄВ В.В., БУЛГАКОВ О.І., ЛУЦЕНКО Л.С. 2014
(cc) BY

своїх фізичних здібностей. Про оптимальність спортивно орієнтованого підходу до організації занять з фізичної культури у студентів вищих навчальних закладів (ВНЗ) йдеться і в статті Б. А. Акішіна (2008). Така оцінка спортизації системи фізичного виховання студентської молоді в середовищі науковців не отримала однозначної підтримки. Так, наприклад, у дисертаційному дослідженні П. М. Оксьоми (2008) констатується, що ефективність занять з фізичного виховання студентів обумовлена їх спортивною спрямованістю. Разом з тим, автор відмічає, що в сучасній науці і практиці ведеться активний пошук шляхів удосконалення фізичного виховання у ВНЗ. У дисертаційному дослідженні Д. І. Цись (2013) обґрунтовує положення про те, що введення до навчально-виховного процесу занять спортивної спрямованості сприяє покращенню загальної фізичної підготовленості студентів. При цьому він також констатує, що методика організації та проведення занять з фізичного виховання у ВНЗ потребує подальшого удосконалення. В. С. Гуменний (2004) відмічає, що заняття з фізичного виховання в Кременчуцькому державному політехнічному університеті проводяться за секційною системою (легка атлетика, плавання, футбол, волейбол, баскетбол, бокс, настільний теніс, атлетична гімнастика, спортивна аеробіка, городковий спорт). Однак науковець приходить до висновку, що організація і методика фізичної підготовки студентів вимагає вдосконалення, адже традиційна система фізичного виховання є недостатньо ефективною. І. Е. Краміда (2011) робить висновок про те, що заняття по спеціалізаціях більш ефективні в плані збереження здоров'я студентів. Разом з тим, науковець відмічає, що у Сибірському державному аерокосмічному університеті (м. Красноярськ) спостерігається тенденція до зниження ефективності занять за типовою програмою з фізичної культури в плані збереження і покращення здоров'я в 2007–2010 рр. у порівнянні з 2001–2004 рр.

У науково-методичній літературі досить багато публікацій, в яких робиться і більш різка оцінка процесу спортизації фізичного виховання студентів. Так, у своїх дослідженнях С. П. Драчук (2006), Р. Петрина (2013) та Т. Б. Серореза і В. М. Миршавки (2013) констатують, що заняття за існуючою «Базовою навчальною програмою для вищих навчальних закладів України з фізичного виховання» є неефективними щодо підвищення рівня фізичного здоров'я студентів. Л. П. Пилипей (2012, 2013) звертає увагу фахівців на неефективність існуючої системи фізичного виховання і спорту в вузах, яка побудована на нормативно-командних підходах і не пов'язана з особистістю студента. В. О. Гружевський (2014) також відмічає недосконалість сучасної методики фізичного виховання студентів, пов'язуючи її з переважанням нормативного підходу. На необхідності розробки і наукового обґрунтування нових шляхів підвищення якості процесу фізичного виховання студентської молоді акцентується увага в дисертаційному дослідженні М. О. Носко (2003). Дослідження, проведені Г. П. Грибан (2014), показали, що більшість студентів, починаючи з 1990 і до 2013 року, у тій чи іншій мірі незадоволені вузівською системою фізичного виховання, методами та формами проведення навчальних занять. Автор констатує, що удосконалення системи фізичного виховання студентської молоді повинно відбуватися у напрямку розвитку науково-методичного, номативно-правового забезпечення, приведення освітніх стандартів до нових вимог розвитку суспільства.

Означені вище оцінки існуючої системи фізичного виховання студентської молоді вимагають поглибленого вивчення різних сторін її функціонування. Так, Н. Н. Завидівська (2014) у своєму дослідженні констатує, що нині чинна навчальна програма з дисципліни «Фізичне виховання» має концептуальний, рекомендаційний характер і передбачає, поряд з практичними заняттями, засвоєння студентами теоретичного і методико-практичних розділів. Автор звертає увагу на необхідність визначення кількісного співвідношення між фундаментальними знаннями і спортизацією процесу фізичного виховання. О. Кошелева (2012) також вважає необхідним пошук шляхів удосконалення теоретичної підготовки студентів з фізичного виховання, при цьому вона наголошує на необхідність враховувати інтереси студентства і приділяти увагу питанням, які в першу чергу цікавлять молодь. Г. А. Кірко (2011) та А. А. Помазан (2011), наголошуючи на необхідності занять не менше як чотири години на тиждень протягом усього періоду навчання у вузі, роблять висновок про необхідність підвищення якості організації та проведення навчальних занять з дисципліни «Фізичне виховання» за рахунок включення сучасних оздоровчих систем, реалізовуючи при цьому індивідуальний підхід до студента. Один із таких підходів, пов'язаний з індивідуалізацією процесу фізичного виховання студентської молоді, запропонований Л. М. Барибіною (2012). Він має два напрями: розподіл студентів за спортивними спеціалізаціями відповідно до їх індивідуальних особливостей та індивідуалізація навчального процесу фізичного виховання в кожній секції. Ж. Л. Козіна (2012) рекомендує при індивідуалізації процесу розподілу студентів по спортивних секціях і при побудові навчального процесу з фізичного виховання враховувати їх функціональну підготовленість, психофізіологічні можливості та рівень розвитку фізичних якостей. У дисертаційному дослідженні О. Ф. Баканової (2013) наведено результати, що стосуються організації фізичного виховання студентів Національного аерокосмічного університету ім. М. С. Жуковського «ХАІ». Автор встановила умови переходу від організації занять з фізичного виховання, що базуються на підготовці до здачі нормативних вимог, до організації занять, які ґрунтуються на урахуванні індивідуальних особливостей фізичного розвитку і спрямовані на збереження здоров'я й формування здорового способу життя. На необхідність розширення напрямів професійно-прикладної фізичної підготовки студентів звертається увага в дисертаційному дослідженні О. Е. Коломійцевої (2006). Автором висвітлені питання стосовно факторів, що супроводжують навчальну діяльність студентів, розроблено систему професійно-прикладної фізичної підготовки для студенток середніх гуманітарних навчальних закладів та констатовано, що на даний час необхідно розширити спектр пошуку більш оптимальних шляхів підвищення ефективності системи фізичного виховання студентської молоді. Дещо пізніше О. Е. Коломійцева (2014) звертає увагу на причини, які знижують ефективність системи фізичного виховання студентів, а саме – незавершеність наукового обґрунтування спеціальної спрямованості прикладної фізичної під-

готовки студентів та недостатня кількість годин, що відводяться на планові заняття з фізичної підготовки. На відсутність системного підходу до професійно-прикладної фізичної підготовки студентів наголошує також і Л. П. Піліпей (2012). Він акцентує увагу на тому, що ефективна система професійно-прикладної підготовки студентів у відповідності до спеціальності і позитивного кар'єрного очікування є новою формою формування мотивації для залучення студентської молоді до занять фізичною культурою і спортом.

Проведений вище аналіз свідчить про необхідність удосконалення існуючої системи фізичного виховання студентів. Причини, які обумовлюють таку необхідність, акцентовано формулюються в публікаціях ряду провідних фахівців. Так, узагальнюючи фактори, які впливають на процес фізичного виховання студентів, Т. Круцевич і О. Підлісний [6] роблять висновок про те, що умови організації і методи навчально-виховного процесу включають репродуктивний метод навчання, консерватизм змісту програм занять з фізичного виховання, авторитарний і формальний спосіб спілкування викладачів зі студентами, відсутність самоконтролю свого фізичного стану з боку студентів. Такий висновок підтверджується і дослідженнями Л. П. Піліпея [9], який, констатуючи, що існуюча система фізичної підготовки студентів не відповідає сучасним вимогам, звертає увагу на відсутність системно організованих теоретичних знань, методологічних, логічних, практико-методичних, проектно-конструкторських і методичних постулатів, які забезпечують створення фізичного виховання у вищих навчальних закладах. В. Л. Волков [1], відмічаючи, що навчально-тренувальні заняття з фізичної підготовки студентів є однією з найдоцільніших форм удосконалення особистості, зазначає, що на даний час дослідження, які проводяться в цій сфері, не мають єдиної методології, а розроблені методичні рекомендації мають однобокий характер і орієнтуються на конкретний вид рухової активності студентів.

Висновки. Проведений аналіз спеціальної науково-методичної літератури, в якій висвітлюються проблеми розвитку системи фізичного виховання студентської молоді, дозволяє зробити наступні висновки.

1. У системі фізичного виховання студентської молоді в групах фізичного та спортивного виховання спортивно орієнтована форма організації занять є найбільш розповсюдженою.

2. Традиційна система фізичного виховання студентської молоді є недостатньо ефективною щодо забезпечення оптимального рівня їх фізичного здоров'я, а методики організації та проведення занять з фізичного виховання у ВНЗ потребують подальшого удосконалення.

3. Вирішення проблеми забезпечення необхідного рівня фізичного здоров'я студентської молоді лежить у площині виховання у них особистої відповідальності за стан свого здоров'я, формування у них позитивного ставлення до занять фізичними вправами та до ведення здорового, фізично активного способу життя, тобто формування у них належного рівня особистісної фізичної культури.

Перспективи подальших досліджень. У подальших розвідках планується дослідити особливості формування особистісної фізичної культури студентів вищих навчальних закладів різного профілю.

Список використаної літератури:

1. *Волков В. Л. Основи теорії та методики фізичної підготовки студентської молоді : [навч. посіб. для студ. вузів] / В. Л. Волков. – К. : Освіта України, 2008. – 256 с.*
2. *Власов Г. В. Формування здорового способу життя студентів вищих медичних навчальних закладів / Г. В. Власов. – Донецьк, 2013. – 155 с.*
3. *Концепція національного виховання студентської молоді. Додаток до рішення колегії МОН від 25 червня 2009 р. протокол № 7/2-4.*
4. *Корягін В. М. Фізичне виховання студентів у спеціальних медичних групах : [навч. посібник] / В. М. Корягін, О. З. Блавт. – Л. : Львівська політехніка, 2013. – 488 с.*
5. *Круцевич Т. Ю. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення : [наук. посібник] / Т. Ю. Круцевич, Г. В. Безверхняя. – К. : Олімп. л-ра, 2010. – 248 с.*
6. *Круцевич Т. Потребово-мотиваційний підхід до управління фізичним вихованням студентів / Т. Круцевич, О. Подлесний // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2008. – № 2. – С. 69–73.*
7. *Помазан А. А. Результаты анкетирования студентов о состоянии физического воспитания в Харьковском институте банковского дела УБС НБУ / А. А. Помазан // Физическое воспитание студентов. – Харьков : ХГАДИ, 2011. – № 5. – С. 76–80.*
8. *Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 11.01.2006 N 4. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10 березня 2006 р. за N 249/12123.*
9. *Пилипей Л. П. Проектирование процесса физического воспитания студентов / Л. П. Пилипей // Физическое воспитание студентов. – Харьков : ХООНОКУ, ХГАДИ, 2012. – № 5. – С. 79–84.*

Стаття надійшла до редакції: 25.07.2014 р.
Опубліковано: 31.08.2014 р.

Аннотация. Сутула В. А., Шутеев В. В., Булгаков А. И. Луценко Л. С. Перспективы спортизации системы физического воспитания студенческой молодежи. ***Цель:*** *оценить состояние и перспективы развития спортивно ориентированного направления в системе физического воспитания студенческой молодежи.* ***Материал и методы:*** *анализ специальной литературы, в которой разрабатываются теоретические и практические аспекты развития системы физического воспитания студентов.* ***Результаты:*** *констатировано, что в системе физического воспитания студенческой молодежи в группах физического и спортивного воспитания наиболее распространенной является спортивно ориентированная форма организации занятий. Отмечено, что традиционная система физического воспитания недостаточно эффективна в повышении уровня физического здоровья студентов.* ***Выводы:*** *решение проблемы обеспечения необходимого уровня физического здоровья студенческой молодежи лежит в плоскости формирования у них определенного уровня личностной физической культуры.*

Ключевые слова: *физическое воспитание, спортизация, система, физическое здоровье, студент, учебные группы.*

Abstract. Sutula V., Shuteev V., Bulgakov O., Lutsenko L. Prospects sportization system of physical education students. ***Purpose:*** *to assess the status and prospects of development of sports-oriented direction in the system of physical educa tion students.* ***Material and Methods:*** *the analysis of literature, which are developed the theoretical and practical aspects of the development of physical education students.* ***Results:*** *it is determined that the system of physical education students in groups of physical and sports education is the most common sports-oriented form of organization studies. It is noted that the traditional system of physical education is not effective enough to improve the physical health of students.* ***Conclusions:*** *the solution to provide the necessary level of physical health of students is formation of their personality a certain level of physical culture.*

Keywords: *physical education, sportization system, physical health, student study groups.*

References:

1. *Volkov V. L. Osnovi teorii ta metodiki fizichnoi pidgotovki studentskoi molodi [Basic theory and techniques of physical training young students], Kyiv, 2008, 256 p. (ukr)*
2. *Vlasov G. V. Formuvannya zdorovogo sposobu zhittya studentiv vishchikh medichnikh navchalnikh zakladiv [Health Promotion students in higher education institutions], Donetsk, 2013, 155 p. (ukr)*
3. *Kontseptsiya natsionalnogo vikhovannya studentskoi molodi. Dodatok do rishennya kolegii MON vid 25 chervnya 2009 r. protokol № 7/2-4 [The concept of national education students. Annex to the decision of the board of MES June 25, 2009 Minutes № 7/2-4.]. (ukr)*
4. *Koryagin V. M., Blavt O. Z. Fizichne vikhovannya studentiv u spetsialnikh medichnikh grupakh [Physical education students in special medical groups], Lviv, 2013, 488 p. (ukr)*
5. *Krutsevich T. Yu., Bezverkhnyaya G. V. Rekreatsiya u fizichniy kulturi riznikh grup naselennya [Recreation in physical culture various groups], Kyiv, 2010, 248 p. (ukr)*
6. *Krutsevich T., Podlesniy O. Teoriya i metodika fizichnogo vikhovannya i sportu [Theory and Methodology of Physical Education and Sport], 2008, vol. 2, pp. 69–73. (ukr)*
7. *Pomazan A. A. Fizicheskoye vospitaniye studentov [Physical education students], Kharkov, 2011, vol. 5, p. 76–80. (rus)*
8. *Polozhennya pro organizatsiyu fizichnogo vikhovannya i masovogo sportu u vishchikh navchalnikh zakladakh. Zatverdzheno Nakazom Ministerstva osviti i nauki Ukraini 11.01.2006 N 4. Zareestrovano v Ministerstvi yustitsii Ukraini 10 bereznya 2006 r. za N 249/12123 [Regulation on physical education and mass sports in higher education. Approved by the Ministry of Education and Science of Ukraine]. (ukr)*
9. *Pilipey L. P. Fizicheskoye vospitaniye studentov [Physical education students], Kharkov, KhGADI, 2012, vol. 5, pp. 79–84. (rus)*

Received: 25.07.2014.
Published: 31.08.2014.

Сутула Василь Опанасович: *д. пед. н, доцент; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська, 99. м. Харків, 61058, Україна.*
Сутула Василий Афанасьевич: *д. пед. н., доцент; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская, 99. г. Харьков, 61058, Украина.*
Vasil' Sutula: *Doctor of Science (Pedagogical), Assosiate Professor; Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.*
E-mail: vasilijsutula@mail.ru

Шутєєв В'ячеслав Вадимович: *Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна.*
Шутеев Вячеслав Вадимович: *Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.*
V'yacheslav Shuteev: *Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.*
E-mail: shutey1971@ukr.net

Булгаков Олексій Ігоревич: *к. фіз. фих.; Харківська державна академія фізичної культури: вул. Клочківська 99, Харків, 61058, Україна.*
Булгаков Алексей Игоревич: *к. физ. восп.; Харьковская государственная академия физической культуры: ул. Клочковская 99, г. Харьков, 61058, Украина.*
Oleksiy Bulgakov: *PhD (Physical Education and Sport); Kharkiv State Academy of Physical Culture: Klochkovskaya str. 99, Kharkiv, 61058, Ukraine.*
E-mail: aleksei_bulgakov@mail.ru

Луценко Лариса Сергіївна: *к. фіз. восп., доцент; Національний Університет «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого»: вул. Пушкінська 77, г. Харьков, 61024, Україна.*
Луценко Лариса Сергеевна: *к. физ. восп., доцент; Национальный Университет «Юридическая академия Украины им. Ярослава Мудрого»: ул. Пушкинская 77, г. Харьков, 61024, Украина.*
Larisa Lutsenko: *PhD (Physical Education and Sport), Assosiate Professor; The National University «Yaroslav the Wise Law Academy of Ukraine»: Pushkinskaya str. 77, Kharkov, 61024, Ukraine.*
E-mail: sport2kaf@ukr.net